

Her er et af de mange
billeder, som børnene selv
har taget af situationer, hvor
de har det godt.

Højt oppe er et godt sted at være

Løbe, tumle, klatre – og meget gerne lidt højt op. Bevægelse af kroppen og fysiske udfordringer er tæt forbundet med at have det godt i børnehaven, viser ny forskning. Når børn er vilde sammen, bliver de sjældent kede af det, selvom det ser farligt ud for voksne.

Der er ingen stige eller trappe, så vejen op på taget af legehuset går via rækværket. Derfra rækker den lyshårede dreng på tre et halvt år armene ud og lader sig falde forover, indtil de små hænder kan få fat om kanten på tagryggen. Så skal den ene fod placeres ved siden af hænderne. Han finder balancen og læner sig frem, indtil tyngdepunktet skifter, så foden kan sætte fra på rækværket, og hele kroppen svinger op på taget.

Ottos fotos af klatreturen fra rækværket og op på taget af legehuset åbner fotoudstillingen 'At have det godt' – et forskningsprojekt, der stiller skarpt på, hvad det vil sige at have det godt i børnehaven – set fra børnenes perspektiv.

»Rigtig mange børn har det godt med at være oppe,« fortæller barndomsforsker Kim Rasmussen fra Roskilde Universitet som noget af det første, da Børn&Unge møder ham i foyeren på BUPL's forbundskontor i København.

Her er udvalgte fotografier fra forskningsprojektet udstillet på væggene.

Gennem et år har forskeren fulgt børn i Vognmandsparkens Børnehave i Roskilde, og han har blandt andet spurgt dem, hvor de har det godt i børnehaven. Legehusets tag og 'skibet' på legepladsen, som man også kan klatre op på, er steder, hvor mange børn har det rigtig godt, fortæller han.

At mestre en teknik og selv kunne komme op på et svært tilgængeligt sted er tæt forbundet til følelsen af 'at have det godt', viser projektet.

»Her er en fysisk forhindring, og når man kan det, så må det bare give en følelse af 'yes, jeg kan noget nu',« siger Kim Rasmussen og peger på en anden fordel ved at kravle til tops, når man ikke er så høj:

»Så kan børnene kigge ned, og de voksne må stå i den typiske position, som børnene tit har.«

Kim Rasmussen demonstrerer det ved at læne nakken tilbage og kigge op.

»Voksne tænker ikke over det, men for børn er det en almindelig del af deres hverdag, at de må stå sådan her.«

DET VIGTIGSTE. Kim Rasmussens 'visuelle etnografiske feltarbejde' i børnehaven har taget udgangspunkt i børnenes egne perspektiver – foreviget med det kamera, som forskeren har givet børnene og bedt dem tage billeder af, hvor de har det godt i børnehaven. Det store billedmateriale, som også tæller forskerens egne fotos, rummer mange eksempler på situationer, steder og ting, som børnene forbinder med at have det godt.

Der er fotos af kammeraterne – børn, der griner, tumler, hopper og cykler eller har en stille stund for sig selv. Der er fotos af pædagoger, som tårner sig op, fotograferet fra børnehøjde. Der er kaninerne, hønsene, planterne og legetøjet. En dreng har taget et billede af sin madkasse i køleskabet, for den er vigtig for ham.

Billederne dokumenterer, at det 'at have det godt' afspejler mange forskellige aspekter af daginstitutionens hverdagsliv.

Kim Rasmussen ser sit projekt som en fortsættelse af den type barndomsforskning, som vandt frem i 1990'erne, men som efter hans mening er trådt ►

»Vi ville lave et projekt, som skulle handle om noget andet end læring. Hvad er det vigtigste? Jamen, det er at have det godt.«

Kim Rasmussen, lektor, Roskilde Universitet (RUC)

► i baggrunden de seneste årtier, hvor 'læring' har domineret både forskningsmæssigt og politisk.

»I 00'erne kom den borgerlige regering til og ville have fokus på læring. Det har været massivt og trækker med mit blik øjnene væk fra det, børnene selv er optagede af. Læringsdagsordenen er de voksnes tænkning om, hvad man skal kunne, og hvad der er godt at lære,« siger han.

Forskerne på Center for Daginstitutionsforskning ville noget andet.

»Vi ville lave et projekt, som skulle handle om noget andet end læring. Hvad er det vigtigste? Jamen, det er at have det godt. Det kan alle forstå og snakke med om. Hvordan vi så hver især definerer det, det er en anden side af sagen,« forklarer han.

FORSTÅR SPROGET. Det er vigtigt for Kim Rasmussen at bruge hverdagsvendingen, 'at have det godt', når børns egne oplevelser skal i centrum, fremfor det mere abstrakte begreb 'trivsel', som en del forskning kredser om for tiden.

»Jeg ser trivselsbegrebet som et meget mere administrativt begreb, der bliver målt på. Du ville aldrig kunne spørge et barn, 'trives du?' Det er jo ikke et hverdagsord,« siger han.

»Hvis jeg spørger en treårig, der lige er startet i børnehaven: 'Kan du vise mig et sted, du har det godt?', så tager han mig i hånden og viser mig det der sted. Det er ren lykke for mig at kunne snakke med børneinformanter, som forstår sproget. Jeg bliver så nødt til at anstrenge mig lidt for at forstå, hvordan de definerer det.«

Børnene har taget i alt cirka 200 billeder. Bagefter har de sammen med forskeren set på deres egne billeder, så de kunne fortælle om billederne. Men det er ikke altid så let at forklare med ord, hvad det vil sige 'at have det godt'.

»Det er en følelse og en kropstemning, og vi er slet ikke i tvivl, når den er der, men hvilke ord, vi skal bruge, er mere kompliceret. Sådan er det også for børn. Billederne er børns visuelle udsagn, som taler for sig selv,« siger Kim Rasmussen.

Et mønster, der tegner sig i både fotomaterialet og Kim Rasmussens observationer, er, at børnene især har det godt, når de bevæger sig og bruger kroppen sammen.

BRUGER KROPPEN. Nogle af aktiviteterne på billederne er sat i gang af voksne, mens andre opstår spontant mellem børnene. I fuld fart på cykel rundt på legepladsen, fodbold på græsset, løb på gangen, en sving rundt-leg i garderoben eller en vild tumleleg er eksempler på situationer, hvor Kim Rasmussen ikke er i tvivl om, at børnene har det godt.

»Det er sjældent, man ser børn, der ikke har det godt, når de er i stærk bevægelse. Når man ikke har det godt, hvis man er trist eller i dårligt humør, så vender man sig nedad. Blikket vender væk fra de andre, man kan ligefrem være ked af det og græde. Men når man har det godt, er der tit gang i den,« forklarer han.

Når børn bevæger sig sammen, opstår bevægelsen og legen ofte uden ord. Kroppen tager over, for eksempel når to børn begynder at løbe efter hinanden på gangen. Rummene og de regler, som institutionen har for bevægelse og fysisk udfoldelse i rummene, har derfor meget stor betydning.

»Gangen er et rum, hvor voksne tit har mange restriktioner. Men rummene inviterer til noget, og for mig er det at løbe på gangen et udtryk for at have det godt. Stærk bevægelse,« siger Kim Rasmussen.

PASSER PÅ HINANDEN. Når børnene er i bevægelse sammen, så bliver de for det meste ved med at have det godt, også selv når det går vildt for sig, viser Kim Rasmussens observationer. Det gælder for eksempel de vilde lege på madrassen i pudrummet.

»Selvom det ser voldsomt ud, er det uhyre sjældent, at der sker noget, hvor nogle bliver kede af det. De bliver ved med at have det godt og hjælper hinanden til at have det godt ved at have kollektiv opmærksomhed på hinanden. Når børnene hopper ned oppefra, er det helt almindeligt, at de siger 'pas på' og hopper ned, hvor der er frit,« fortæller Kim Rasmussen.

Samme erfaring har pædagog og leder Lillian Gregersen. Pædagogerne arbejder bevidst med, at rum og rammer skal give børnene mulighed for at udfolde sig kropsligt så meget og så frit som muligt.

»Det er utrolig sjældent, at børnene kommer til skade, når de kravler oppe på et tag, i et træ eller er vilde i et pudrum. De erfarer jo igennem deres krop, og hvis vi indretter institutionerne eller hjemmet sådan, at børnene ikke må være kropslige, så bliver det først farligt for dem, når de skal ud i den virkelige verden,« siger hun.

Pædagogerne har besluttet, at de må tøjle deres egne bekymringer for, at børnene kan komme til skade. De hjælper hinanden og lader en anden tage over, hvis det bliver for nervepirrende.

»Vi voksne ser jo farer alle steder. Det gør børnene ikke. Men hvis man siger, 'du må ikke kravle op', så afskærer man dem fuldstændig fra at få den kropslige oplevelse. Vi siger i stedet 'husk at holde godt fast'. Det er sjældent, at børn kravler op på steder, hvor de ikke kan komme ned igen,« fortæller Lillian Gregersen.

»Men når børnene siger 'hjælp mig op', så siger vi 'nej, det vil jeg ikke. Du skal selv kunne komme op, for ellers kan du ikke komme ned igen'. Vi guider dem i, hvordan de kan gøre,« tilføjer hun.

VED SELV. Noget, der har overrasket både forskeren og pædagogerne i projektet, er, i hvor høj grad børnene er bevidste om, hvad de selv skal gøre for at få det godt igen, når de er kede af det. Børnene har deres egne individuelle strategier, som ikke altid involverer trøst fra voksne.

»Selv de små børn ved ofte, hvordan de skal få det godt igen, når de ikke har det godt,« siger Kim Rasmussen.

En klassisk situation er afskeden med forældrene om morgenen. Mange græder, men børns måde at tackle det på er individuel og ret forskellig.

»Nogle har brug for voksne, der krammer dem lidt, men mange falder slet ikke ind i det mønster. De fortæller, at de løber hen og finder nogle at lege med, så hvis kammeraterne er der, er det en stor hjælp for dem,« fortæller han.

Andre 'snakker lidt med kaninen', og nogle siger, 'så vil jeg gerne være lidt for mig selv'. Det er nærmest et overgreb, når den voksne vil give et knus, hvis barnet hellere vil være alene, mener Kim Rasmussen.

»Det overrasker mig, at børn har ord for det og kan fortælle om det. Her er en vigtig viden. Selvfølgelig i forhold til at forstå børn, men også i forhold til, hvordan man som professionel skal reagere,« siger han.

PLADS TIL FØLELSER. I Vognmandsparken har det betydet, at pædagogerne er blevet mere opmærksomme på, hvad det enkelte barn har brug for, og de holder sig tilbage i stedet for automatisk straks at trøste.

»Vi går ikke så hurtigt ind i en konflikt eller bryder ind, når nogle er kede af det eller vrede. Vi ser på dem først, og så spørger vi,« siger Lillian Gregersen, der har fået en skærpet opmærksomhed på, hvor vigtigt det er at lade børnene have de følelser, de nu engang har. Også i de situationer, hvor de ikke har det godt.

»Hvis de er vrede, så lad dem dog være vrede. Eller når de er kede af det, så må de gerne græde lidt. Vi skal passe på, at vi ikke kaster os ind over dem for at trøste dem. Vi professionelle har svært ved at klare de følelser, og der skal vi hjælpe hinanden. Børnene finder jo ud af det, og de kommer aldrig til at mærke sig selv, hvis de ikke også får lov til at være vrede og kede af det.« ■

5 SPØRGSMÅL TIL REFLEKSION

- Er der særlige steder i vores institution, hvor børnene med krop og handling viser, at de har det godt?
- Hvilke 'invitationer' til bevægelse og fysiske udfordringer udgår fra institutionens arkitektur?
- Understøtter eller forhindrer vores pædagogiske praksis (som hovedtendens) børns egne initiativer til bevægelse?
- Har vi også særlige områder og steder i vores institution, hvor børnene kan trække sig tilbage, finde ro og samle sig?
- Kan vi skabe nye idéer og initiativer, der kan understøtte børnene i at have det godt og være kropsligt aktive?

Kilde: Kim Rasmussen, forsker

5 POINTER FRA ARTIKLEN

- Mange børn har det rigtig godt, når de klarer fysiske udfordringer i børnehaven, hvor de bruger kroppen til at komme op på svære steder. For eksempel ved at klatre højt op på taget af legehuset.
- At have det godt i børnehaven hænger også sammen med mange andre forskellige forhold udenfor barnet selv: de andre børn og voksne, steder, dyr, planter, legetøj og mange forskellige aktiviteter.
- Når børn er i stærk bevægelse sammen, er det næsten altid et sikkert tegn på, at de har det godt. Rum og rammer i institutionen kan invitere til, at børnene udfolder sig kropsligt.
- Det er sjældent, at børn bliver kede af det, når de bevæger sig og er 'vilde' sammen, de passer på hinanden. De voksnes bekymringer og regler kan spænde ben for børns kropslige oplevelser og erfaringer.
- Når børn ikke har det godt, ved de ofte selv, hvad der skal til for at få det godt igen. Deres strategier er individuelle og forskellige. Det er ikke altid, de har brug for de voksne.

Foto: Privat

OM FORSKNINGEN

Fotoudstillingen 'At ha' det godt' belyser, hvordan børn har det godt og får det godt igen, hvis de ikke har det godt – i børnehaven. Gennem et etnografisk feltarbejde i Vognmandsparkens Børnehaven i Roskilde har barnedomsforsker Kim Rasmussen frembragt et stort datamateriale, som børnene selv har været med til at producere. Hans arkiv rummer 1.000 fotos, 200 af dem er taget af børn. Projektet og fotoudstillingen er en del af et større forskningsprojekt på Center for Daginstitutionsforskning på Roskilde Universitet.

OM FORSKEREN

Kim Rasmussen er lektor ved Institut for Mennesker og Teknologi på Roskilde Universitet (RUC). Han forsker i barndom, børnekultur og børneinstitutioner. Hans metoder tæller blandt andet observationer, børneguidede ture, gående interview, børns fotografier og deres egne fortællinger om dem. Kim Rasmussen arbejder nu på en bog om resultaterne af forskningen.

Set med små øjne

Her kan du se ni af de billeder, som børn på tre og fem år fra Vognmandsparkens Børnehave har fotograferet. Børnene fik til opgave at vise, hvor og hvordan de har det godt i børnehaven. Når børn fotograferer, skærper det opmærksomheden på nogle af de ting, som pædagogerne måske var klare over i forvejen, mener barndomsforsker Kim Rasmussen. »En typisk vending er: 'Det vidste vi jo egentlig godt'. Men på et lavere plan'. På den måde kan denne her type studier skærpe den pædagogiske opmærksomhed på nogle forhold, der er vigtige for børnene.«

Kim Rasmussen kommenterer de fleste af billederne her på siden.

KILDE: Fotos fra fjøoudstillingen 'At have det godt' kommenteret af barndomsforsker Kim Rasmussen (læs om projektet på side 40-43).

Trykke børn tumler

Der er fart over feltet på den lange gang, som inviterer til løb. Svært at modstå, selvom man vist nok ikke må løbe. Når børn er i stærk bevægelse, er det næsten altid et tegn på, at de har det godt. Leg, hvor man løber og tumler efter hinanden, er nogle af de første, som de nye og yngste børn begynder at deltage i med andre børn, når de er trykke og har det godt i børnehaven, viser Kim Rasmussens observationer.

Mærkes i maven

I Vognmandsparkens Børnehave må børnene have deres egne cykler med. Mange har det godt med at cykle rundt på legepladsen sammen med de andre eller alene. »Hvordan kan du mærke, at du har du godt?« spørger Kim Rasmussen en dag en dreng, der cykler. »Jeg kan mærke det i maven,« svarer drengen.

Kysselegen

»Det her er en af mine bedste venner,« fortæller pigen, der har taget billedet, til Kim Rasmussen under hans forskningsprojekt. »Hvad leger I?« spørger han. »Kysselege,« siger hun og forklarer reglerne, og hvordan man gør. »Hvad følger man, når man leger kysselege,« spørger Kim Rasmussen. »Man har det rigtig godt,« svarer hun.

Ingen kiksede fotos

»I mit univers er ingen billeder, som børn tager, kiksede billeder. Det er at lægge voksennormer og fotografiske æstetiske normer ned over. Jeg ser dem som visuelle børneudsagn. Nogle vil måske sige, at hovedet at skåret af, og at billedet er rystet, men jeg synes, det er et fantastisk sigende foto.« siger Kim Rasmussen.

At glide på sokker

Mange af børnenes motiver er fundet i gulvhøjde – der, hvor de bevæger sig. Her har en dreng på tre et halvt år fanget formemmelsen af at glide på strømpebukker ned over trinnet fra buffeten, hvor børnene smører deres mad. Man kan næsten selv mærke, hvordan det føles i foden.

Se op til mig

Selvom man kun er tre et halvt år, er det ingen sag at klatre op på taget af legehuset. Altså når man først har lært teknikken. At klare svære fysiske udfordringer giver mange børn en følelse af at have det godt – og når man er lille, men højt til vejrs, må de voksne kigge op og ikke børnene.

Leg på taget

Børnene i Vognmandsparkens Børnehave vil somme tider hellere klatre op på taget af legehuset end at lege inde i det. Det er svært at komme op, men de små ser, hvordan de store gør, og lærer. Pædagogerne hjælper ikke med et skub, for hvis børnene ikke selv kan komme op, kan de nok heller ikke komme ned igen.

Meget tæt på

Mange af børnenes fotos viser deres kammerater, når de er glade og har det sjovt. Et særkende ved børnenes fotos er, at de går meget tættere på end forskeren. Børnene er ikke bange for at stikke kameraet helt op i ansigtet, og tit er de selv en del af den situation, de fotografere.

Farvel til de store

De voksne i børnehaven bygger stemninger og fællesskabet op, og de kommer ned på gulvet sammen med børnene. »I sådanne situationer kan man mærke, at rigtig mange af børnene har det godt.« siger Kim Rasmussen om billedet, der er taget på afskedsdagen for de store børn i børnehaven.